

**АДЫГЕЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ АДЫГЕЙСКОЙ ФИЛОЛОГИИ И КУЛЬТУРЫ**



***МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО
ПОДГОТОВКЕ ВЫПУСКНЫХ КВАЛИФИКАЦИОННЫХ
(БАКАЛАВРСКИХ) РАБОТ ПО
АДЫГЕЙСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ***

***БАКАЛАВРЭМ И КВАЛИФИКАЦИОННЭ
ІОФШАГЪЭ АДЫГЭ ЛИТЕРАТУРЭМ КІЭ
ІОФ ЗЭРЭДЭПШІЭЩТ МЕТОДИКЭ ЕКІОЛІАКІЭХЭР***

Методические рекомендации составлены в соответствии с требованиями Федеральных государственных образовательных стандартов высшего образования. Утверждены на заседании Ученого совета факультета адыгейской филологии и культуры ФГБОУ ВО «Адыгейский государственный университет». Предназначены для обучающихся факультета адыгейской филологии и культуры по направлениям подготовки 44.05.03 Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки) направленности «Родной язык и литература» и «Русский язык»; «Родной язык и литература» и «Культурология»; 44.05.01 Педагогическое образование с направленностью «Родной язык и литература».

Методикэ 1эпы1эгъур апшъэрэ егъэсэныгъэ къэзытрэ Федеральнэ къэралыгъо егъэджэн стандартым тетэу гъэпсыгъэ. Адыгэ къэралыгъо университетым и Адыгэ филологиемрэ культурэмрэ яфакультет и Ш1эныгъэ совет ыштагъ. Адыгэ филологиемрэ культурэмрэ яфакультет щеджэхэрэм атегъэпсыхьагъ. 44.05.03/44.05.01 «Педагогикэ гъэсэныгъэ» къэзыухрэ еджак1охэм адыгэ литературэмк1э квалификационнэ 1офш1агъэр атхынымк1э гъуазэ хъущт.

Дэтыр

1. Квалификационнэ 1офш1агъэм ехьылаагъ.....	5
2. Квалификационнэ 1офш1агъэм 1оф зэрэдэпш1эщтыр.....	6
3. Научнэ 1эшъхьэтетым ипшъэрылхэр.....	6
4. Квалификационнэ 1офш1агъэм изэхэщэн.....	7
5. Квалификационнэ 1офш1агъэр зэрэгъэпсыгъэн фаер.....	17
6. Квалификационнэ 1офш1агъэм икьэгъэшъыпкъэжын.....	18

1.Квалификационнэ 1офш1агъэм ехьыл1агъ

1. Квалификационнэ 1офш1эныр зэрэзэхэпщэщтыр, 1офш1эныр зыфэдизыщтыр, зэрэбгъэпсыщтыр ык1и кыызэрэбгъэшъпкъэжыщтыр методикэ екл1олак1эхэм кыагъэнафэ.

2. Бакалаврэм ик1эух квалификационнэ 1офш1эн студентым ш1эныгъэу ыгъотыгъэхэр щызэфехьысыжых.

3. Квалификационнэ 1офш1эным икъэгъэшъпкъэжынк1э студентым зэш1уихын фаер:

- 1офш1эным проблемэу кыщилэтрэр актуальнэу щытыныр;
- проблемэм изэш1охынк1э 1офыгъоу кьэтэдджхэрэм ягъэцк1эн зэрэзэхэщэгъэщтыр кьэгъэнэфэныр;
- квалификационнэ 1офш1эныр студентым ежъ-ежырэу 1оф зызэрэдиш1эжрэ 1офш1агъэу щытыныр, теорием ык1и практикэм ыльэныкьок1э куоу упч1эхэр зк1э кыщызэхэфыгъэныр;
- 1офш1эным зэк1элъык1ок1э, логикэ гъэнэфагъэ хэльэу гъэпсыгъэныр, материалыр ухыгъэу, зэфэхьысыжыхэр и1эу щытыныр;
- студентым амал зэфэшъхьафхэр кызфигъэфедэнхэр, библиографии источник зэфэшъхьафхэр, Интернет ресурсхэр 1офш1эным щигъэфедэнхэр;
- 1офш1эныр зэрэщытын фаем фэдэу гъэпсыгъэныр, изэхэтык1э зэк1элъык1уак1э хэльыныр, научнэ аппарат дэгъу к1ыгъуныр;
- квалификационнэ 1офш1эным таблицэхэр, сурэтхэр, схемэхэр ык1и нэмык1рэ 1офш1агъэхэр голъынхэр.

Бакалаврэм иквалификационнэ 1офш1эн нэк1убгъо 50 хъун фае, голъхэр зыфилорэр хэмытэу. Литературэу студентым ыгъэфедэн фаер источник 40-м кыщымык1эу щытын фае, ащ интернет-ресурсхэр, гущылалъэхэр, энциклопедие зэфэшъхьафхэр щыгъэфедэгъэнхэ фае.

2. Квалификационнэ 1офш1агъэм 1оф зэрэдэш1эштыр

Квалификационнэ 1офш1эным 1оф зэрэдэш1эшт амалхэр ч1эзгъэк1рэ кафедрэм егъэнафэх, темэхэр кыхыхых, научнэ 1эшъхьэтетыр егъэунэфы;

Темэхэм кафедрэм изэ1ук1э щатегушы1эх, факультетым и Ученэ Совет щаштэх.

Научнэ 1эшъхьэтетэу квалификационнэ 1офш1энхэм я1эштхэр профессорхэу, доцентхэу ык1и кандидатхэу щытынхэ фае.

3. Научнэ 1эшъхьэтетым ипшъэрылхэр

-Студентым гъэцэк1энхэр ретых;

-студентым квалификационнэ 1офш1эным зэрэдэлэжьэшт планым изэхэгъэуцонк1э 1эпы1эгъу регъэгъоты;

-научнэ 1эшъхьэтетым студентым и1офш1агъэ уасэ феш1ы.

Студентым иквалификационнэ 1офш1эн зиухырэм квалификационнэ 1офш1эным икъэгъэшъыпкъэжьынк1э тхьамэфищ и1эу научнэ 1эшъхьэтетым 1эк1игъэхьан фае.

Научнэ 1эшъхьэтетыр квалификационнэ 1офш1эным мэфиш1ым кыык1оц1 еджэжьы, еуплэк1ужыы, уасэ феш1ы. Ащ ыужым кафедрэм ипашцэ 1офш1эныр реты, зэк1э дэгъоу гъэпсыгъэ хъумэ, кафедрэм ипашцэ к1этхэжьы, 1офш1эныр студентым кыыгъэшъыпкъэжьын ыльэк1ынэу изын реты.

Квалификационнэ 1офш1эным ирецензиэ зытхышт к1элэегъаджэр кафедрэм ипашцэ егъэнафэ. Рецензентым тхьамэфэ к1оц1ым рецензиер етхы.

Студентым квалификационнэ 1офш1эныр кыыгъэшъыпкъэжьыным ыпэ мэфищ и1эу 1офш1агъэм ирецензиэ нэ1уасэ фэхъун фае. Щык1агъэ горэ и1эмэ 1офш1агъэм студентым ащ идэгъэзыжьынк1э охьтэ гъэнэфагъэ фагъэуцу.

4. Квалификационнэ 1офш1эным изэхэщэн

Квалификационнэ 1офш1эным изэхэщэн этап заулэ кыхеубытэ:

- темэм икыхэхын, гэцэк1энхэм якьэгьэнэфэн, научнэ 1эшхьэтетым иконсультацие;
- 1офш1эным узэрэдэлэжьэшт план-графикым изэхэгьэуцон;
- литературэм, источникхэм якьыхэхын;
- материалым иугьоин, экспериментым изэхэщэн;
- к1эух 1офш1эным иплан изэхэгьэуцон;
- 1офш1эным итхын;
- 1офш1эным игьэхьазырын;
- научнэ 1эшхьэтетым 1офш1эныр зэриупльэк1урэр, отзывыр зэритхырэр, щык1агьэхэм ядэгьэзыжьын.

Квалификационнэ 1офш1эным план кьызэрык1о е план гьэхьыльагьэ и1эн ыльэк1ышт. 1офш1эным иразделхэм (главэхэр) шьхьэхэу я1эхэм кьызтегушцы1эрэр кьагьэльягьэ, ау шьхьэхэм 1офш1агьэм ыц1э кьык1алотык1ыжьы хьушцтэп.

Гушцы1эм нае, темэу «Адыгэ литературэм иурокхэм рассказыр зэрэщызэрагьаш1эрэр» зыфи1орэмк1э планэу яптымэ хьушцтыр:

Пэублэр.

Анэрэ шьхьэр. Гурым еджап1эм адыгэ литературэм иурокхэм 1эшгынэ Хьазрэт ипроизведениехэр гьэфедагьэу рассказым изэгьэш1эн зэрээхэпцэщтыр.

Ят1онэрэ шьхьэр. 1эшгынэ Хьазрэт ирассказхэм кьалуатэрэр, героир кьазэрэщигьэльягьорэр.

Зэфэхьысыжьыр.

Литературэр.

Квалификационнэ 1офш1эным ипредзащитэ кафедрэм щызэхашцэ, тхьамэфит1у-щы и1эукавалификационнэ 1офш1эным

икъэгъэшъыпкъэжынк1э. Научнэ конференцием дэгъоу итемэк1э хэлажьэрэ студентхэм предзащитэр амык1ужьми хъушт.

Зэрэхъу хабзэу, ухыгъэ квалификационнэ 1офш1агъэр зэрэгъэпсыгъэн фаем тетэу 1офш1эным икъэгъэшъыпкъэжынк1э мэфипш1 и1эу студентым кафедрэм кыч1илъхъан фае.

Квалификационнэ 1офш1эныр зэрэзэхэтыр

- Титульнэ нэк1убгъор,
- 1офш1агъэм дэтхэр,
- пэублэр (введение),
- апэрэ шъхъэр (теорием фэгъэхьыгъ),
- апэрэ шъхъэмк1э зэфэхьысыжьхэр,
- ят1онэрэ шъхъэр (практическэу гъэпсыгъэ),
- ят1онэрэ шъхъэмк1э зэфэхьысыжьхэр,
- зэфэхьысыжьхэр,
- литературэу агъэфедагъэр (зэк1элъык1ок1э гъэнэфагъэ хэльэу),
- гольхэр.

Титульнэ нэк1убгъор апэрэ нэк1убгъу, ащ тетых: учебнэ заведением ыц1э, кафедрэм ыц1э, темэр, квалификационнэ 1офш1агъэр зыгъэцэк1агъэр (ыльэкъуац1, ыц1, факультетыр, курсыр, группэр), научнэ 1эшъхъэтетым ыц1, ыльэкъуац1, ятэ ыц1, 1энат1эу (должностэу) ы1ыгыр, ч1ыплэу ык1и ильэсэу 1офш1агъэр загъэцэк1агъэр, рецензентыр, 1офш1агъэм кыызэригъэшъыпкъэжыщт изыныр, уахътэу 1офш1эныр кыызэригъэшъыпкъэжыщтыр. Титульнэ нэк1убгъом ищыс.

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ
ФЕДЕРАЦИИ**

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования
«АДЫГЕЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

Кафедра адыгейской филологии
44.03.05 Педагогическое образование
«Родной язык и литература» и «Культурология»

УТВЕРЖДАЮ
Заведующий кафедрой

Н.А. Хамерзокова

« ____ » _____ 2021 г.

**ВЫПУСКНАЯ КВАЛИФИКАЦИОННАЯ
(БАКАЛАВРСКАЯ) РАБОТА**

по направлению подготовки
44.03.05 Педагогическое образование

***Методика изучения рассказа на уроках по
адыгейской литературе***

Руководитель _____ канд.фил. наук, доц. Хуажева Н.Х.

Студент 5 курса «К» ФАФК _____ Богус Виталий Асланбиевич

Майкоп 2021

**УРЫСЫЕ ФЕДЕРАЦИЕМ ШІЭНЫГЪЭМРЭ АПШЪЭРЭ ЕДЖАПІЭМРЭ Я
МИНИСТЕРСТВ**

Апшъэрэ гэсэныгъэ къэзытрэ федеральнэ къэралыгъо бюджетнэ егъэджэн учреждениеу
«АДЫГЪ КЪЭРАЛЫГЪО УНИВЕРСИТЕТ»

Адыгъ филологием икафедр

44.03.05 Педагогикэ гэсэныгъ

«Адыгабзэмрэ литературэмрэ» ыкIи «Культурологиер»

КЪЭСЭУШЫХЪАТЫ
Кафедрэм иIэшъхъэтет
_____ Н. Хьамырзэкъу
« ____ » _____ 2021 илъ

КВАЛИФИКАЦИОННЭ (БАКАЛАВР) ІОФШІАГЪ

Направлениер 44.03.05 Педагогикэ гэсэныгъ

Адыгъ литературэм иурокхэм рассказыр

зэрэщызэрагъаиIэрэр

Іэшъхъэтетхэр _____ филол. шІэн. канд., доц. Хьуажъ Н.

Студентыр я 5 курс «К» ФАФК _____ Бэгъушъэ Виталий

Мыекъуапэ-2021

Квалификационнэ 1офшлагъэм дэтхэр зыфилорэм хэхьэх 1офшлагъэр зэрээхэт элементхэр, нэклубгъоу аубытхэрэр кызыщежьэхэрэр.

Пэублэм темэм икыхэхын зэрэклотлагъэр, мэхьанэу илэр, актуальнэу щытмэ, 1офшлэным ыналэ итыр, 1офшлэныр зыфэгъэхьыгъэр, 1офшлэным имурад, 1офшлэным зэшлуихынэу ипшъэрылтхэр, методологиие шлэныгъэ лъапсэу хигъэунэфыктырэр, теорие лъапсэу 1офшлагъэм фэхьурэр, клэу 1офшлагъэм кыхилъхьэрэр, теорием ыльэныкьоклэ шлогъэ-мэхьанэу ыкли практикэ мэхьанэу 1офшлэным илэр, 1офшлэнымклэ кыгъэшъыпкьэжьрэ хэхыгъэ гупшысэ шъхьалэхэр. Шлэныгъэлэжьхэм яеплъыклэхэр кьегъэнафэх, нахь тэрээу ыльтытэрэр кыхехы, щысэхэр зэклэ произведение гъэнэфагъэ горэм епхыгъэу гъэпсыгъэх. Зигугъу кьэтшлыгъэ темэмклэ **пэублэм** ищысэ кьэтхьын.

Рассказыр эпическэ прозаическэ жанрэу щыт. Рассказыр – эпосым ижанрэ «цлыклу», повестыр – гурым, романыр – жанрэ ин. Рассказым зы е тлу хьугъэ-шлагъэу кыгъэлягъорэр, конфликт хэль, герой заул хэлажьэрэр. Рассказыр лъэныкьуитлоу кызызэхэфын плъэклыщт. Апэрэир кьэтхыхьан теплъэ зилэу, очеркым пэгъунэгъоу гъэпсыгъэхэр, ятлонэрэир новеллэм ишъуаишэ илэу, зэутэклынэгъэ-конфликт зыхэлъхэр. Купитлури куп жьгъэйхэмклэ джыри агощыжьых: а) революцием фэгъэхьыгъэхэр; б) граждан ыкли Хэгъэгу зэошхом яхьыллагъэхэр; в) цлыфмэ ямамыр щылаклэ фэгъэхьыгъэхэр; г) тарихь рассказхэр; д) психологическэ рассказхэр; е) шлулъэгъу рассказхэр.

Адыгэ литературэмклэ апэрэ рассказхэр зытхыгъэр Клэрэцэ Тембот революцием ыужырэ лъэхъаным («Аркъ», «Мэщыкьо ишъхьаклу», «Сарэт ишъэф»). Апэрэ рассказмэ кьэтхыхьаныр нахь къябэклыщтыгъэ, шъыпкьагъэр афэмэклагъ. 1950-1960-рэ илгъэхэм лэшъынэ Хьазрэт рассказыр лъэгэплэ ин дицэягъ. Лирическэ ыкли эпическэ кьэгъэлягъуаклэхэр кызылэклыгъэхьагъэх, уахътэми амалыклэхэр тхэхэрэм къафихьыгъ. лэшъынэр – новеллист шъыпкьэу кызыэкьоклыгъ. Мы

гупшысэр къаушыхьаты шлэныгъэлэжьхэу Щэшлэ Казбек, Лъэпцлэрышэ Хъалид, Хъуакло Фатимэ, Нэхэе Тэмарэ, Шибинская Еленэ.

Щылэныгъэр игъэклогыгъэу, лэныкъо пстэхэмкли художественнэ произведение пчъагъэхэм къащигъэлыгъуагъ лэшынэм. Тхаклом къыгъэлэгъогъэ геройхэм къащышлырэм, зэрэзэфыщытхэм, ягупшысэклэ-зеклуаклэхэм гъэсэпэтхыдэ ин ахэлъ, плуныгъэ клочлэ ин къахэщы. Лэшынэм ирассказ пчъагъэ гурым классхэм ащызэрагъашлэ. Ащ епхыгъэу гурым еджанлэм рассказыр зэрэзэрагъашлэрэм икътхыхъан фэдгъэхьыгъ квалификационнэ лофшлагъэр. Мы темэр сыдигъуи **актуальнэу** щытыщт, ащ нае квалификационнэ лофшлагъэм итемэу тиитагъэ.

Гупшысэплэ – ушэтыплэу тилофшлагъэ илэр – лэшынэ Хъазрэт ирассказхэр гурым еджанлэм зэрэщызэрагъашлэрэр ары.

Ушэтыным инкъыгъу – рассказыр адыгэ литературэм иурокхэм.

Лофшлагъэм имурад: адыгэ литературэм иурокхэм рассказыр зэрэщызэрагъашлэрэр (лэшынэ Хъазрэт итворчествэ гъэфедагъэу) къэттхыхъаныр.

Квалификационнэ лофшлагъэм ипшэрылхэр:

- Гурым еджанлэм адыгэ литературэм иурокхэм рассказыр зэрэщызэрагъашлэрэр къэттхыхъаныр;
- Лэшынэ Хъазрэт ирассказхэм къалуатэрэр, героир къазэрэщигъэлыгъорэр къызэхэтфыныр;
- Апшэрэ классхэм лэшынэ Хъазрэт итворчествэ зэрэщызэрагъашлэрэр къэттхыхъаныр, урокым иплан-конспект убгъугъэ къэттыныр.

Лэшынэ Хъазрэт итворчествэ къызэхэзыфыгъэмэ ащыщ Лъэпцлэрышэ Хъалид, ащ итхыльэу «На пути к зрелости» (Краснодар, 1991), истатьяу «Хъазрет Ашинов» (История адыгейской литературы. Т.2. - Майкоп, 2002) зыфилохэрэм тхаклом ипоэзии, ипрози ятематикэ, япроблематикэ, образэу къахафэхэрэр, художественнэ шлыклэ-гъэпсыклэу ыгъэфедагъэхэр, лиризмэр, психологизмэр куоу зэригъэфедэшгъухэрэр къащитхыхъагъэх.

Штэныгэлэжэу Хуакло Светэ икандидатскэ диссертациеу «Нравственно-этическая проблематика и художественные искания адыгейской прозы 60-70-х годов (На материале творчества Керашева, Евтыха, Ашинова)» (Майкон, 1996) зыфилорэм кыщызэлухыгэ лэшынэм ипрозэ инэшанэхэр, эпикэр, лирикэр зэрацигэфедэрэр, прозаическэ жанрэмэ хэхьоныгэу аригэшлыгэр.

Штэныгэлэжэу Хуакло Фатимэ итхылэу «Особенности лирической повести в адыгейской прозе 40-70-х годов» (Майкон, 1996), и статьяу «Лирическая проза в творчестве Х. Ашинова» (Майкон, 1998), и монографиеу «Жанр лирической повести в северокавказском литературном процессе (вторая половина XX в.: 40-90-е гг.)» (Майкон, 2003) зыфилорэм кэацигэлэжэуагэ тхаклом илирическэ рассказмэ, повестмэ янэшанэхэр, образэу кэахафэхэрэр, кэащытыгэу художественнэ дунай псэур.

Штэныгэлэжэу Шэуджэн Тэмэрэ икандидатскэ диссертациеу «Художественные и жанрово-стилевые поиски в прозе 1960-х годов Хазрета Ашинова» (Майкон, 2001) зыфилорэм игэклотыгэу кыщытхыхагэ адыгэ прозэм хэхьоныгэу ригэшлыгэхэр, рассказхэр, повестхэр кэауатэрэм елытыгэу куп-купэу ыгощыгэх, янэшанэхэр кыгээнэфагэх.

Профессорэу Щэшлэ Казбек итхылэу «Цыфымрэ ащ идунайрэ» (М., 2009) зыфилорэм кыщызэхефы лэшынэ Хьазрэт итхылэу «Лымэ кэалорэ орэдым» кыдэхэгэу рассказхэр, новеллэхэр ыкли ахэмэ художественнэ клуачлэу, плуныгэу мэхьанэу ялэм уналэ тырыугэадзэ.

Квалификационнэ лофшлагэм **методологии ыкли теории лэапсэу илэр:** штэныгэлэжэхэу Щэшлэ Казбек, Лэпцлэрышэ Хьалид, Мамый Руслан, Цуамыкьо Тыркубий, Пэнэшэу Уцуужьыкэу, Клуай Хьалимэт, Шэуджэн Тэмэр, Хуакло Фатимэ, Шибинская Еленэ ястатьяхэр, я монографиехэр.

Еклолаклэу лофшлагэм илэхэр: лэныкьопчэагэ кыдэзлытыэрэ ушэтыклэр, кэатхыхьаныр, зэгэпшэныр.

1офшлагъэм к1эу хэлъыр: рассказым изэгъэшлэнк1э щылэ амалхэр кыт1отык1ыгъ, 1эшъынэ Хьазрэт ипрозэ фэгъэхьыгъэ литературэм нэ1уасэ зыфэтиш1ыгъ, тиеплъык1эхэри къэдгъэлыэгъуагъ.

Практикэмк1э мэхъанэу илэр: клэлэегъаджэхэм, еджак1охэм, студентхэм, К1эрэщэ Тембот итворчествэ зыш1огъэш1эгъонхэм агъэфедэн альэк1ыщт.

1офшлагъэм къэдгъэшъыпкъэжъынэу кыыхэтхыгъэхэр:

1. Рассказым изэгъэшлэн-изэхэфынк1э щылэ ек1оллак1эхэр.
2. 1эшъынэ Хьазрэт ирассказмэ образыр зэрацигъэпсырэр.
3. 1эшъынэ Хьазрэт итхыгъэмэ ныбжъык1эхэр къазэрэцигъэлыэгъорэр.
4. Рассказмэ, новеллэмэ 1эшъынэм итворчествэ ч1ып1эу щаубытрэр.

Квалификационнэ 1офшлагъэр зэрэзэхэтыр: пэублэр, шъхъищыр, зэфэхьысыжъыр, литературэр.

Квалификационнэ 1офшлагъэм иапэрэшъхъэ нахьыбэмк1э теорием фэгъэхьыгъ, научнэ литературэу щылэр ыгъэфедзэ темэм епхыгъэ аспектхэр къелуатэ, щылэ литературэм зэдэмыштэгъэ упч1эхэм ыналэ атыредзэ, зэхифырэ упч1эр нахь куоу, упк1эпк1ыгъэу зэхифынымк1э ахэр 1эпылэгъу мэхъух, ежъ авторым иеплъык1и къэнафэ. Мы 1ахьэм параграфхэр, пунктхэр ык1и подпунктхэр илэн ыльэк1ыщт. Ащ фэдэ гошк1эм материалэу студентым кытрэр нахь зэгъэфагъэу, зэк1элъык1ок1э гъэнэфагъэм тетэу къэтыгъэ мэхъу. Пункт пэпчъ ухыгъэ мэхъанэ илэу щытын фае, зэфэхьысыжъ къеш1ы. 1ахьэ пэпчъ нэк1убгъо шъхъафк1э кыырегъажъэ.

Ят1онэрэ 1ахьэр практикэ 1ахь, егъэджен 1офым икъэтхыхъан, зыфигъэуцужърэ методикэ пшъэрылъхэм язэш1охын фэлажъэ, методикэ рекомендациехэр, ушэтынхэр зэрэбгъэцэк1эщтхэр къегъэнафэ. Мы 1ахьэм таблицэхэр, схемэхэр, сурэтхэр хэтынхэ ыльэк1ыщт. Ахэр араб хъарыфхэмк1э къегъэнафэ, гущылэу «таблица» зыфилорэм ышъхъагърэ джабгъу къуапэ тыретхэ, таблицэм ыц1э кыыре1о. 1ахьэр

зэфэхьысыжхэмклэ ухыгъэ мэхьу. Шъхьэхэм купклэу ялэр къагъэлыагъоу цлэхэр ялэн фæе, ау цлэхэм лoфшлагъэм ыцлэ къыкlалотыкlыжы хьушттæп.

Ыклэм зэфэхьысыжхэр ешlых, лoфшлагъэм къыкlэлъыкlуагъэр, къыкlэкlыгъэр къело, зыфэкlожьрэр зэрегъэкlу, ыужкlэ мы темэм игъэкlотыгъэу лoф дишlэнэу щытмэ къегъэнафэ. Гурыт еджаплэм лэшъынэ Хьазрэт итворчествэ гъэфæдагъэу рассказым изэгъэшlэн зэрэзэхæппщæцтым ехьыллэгъэ **зэфэхьысыжъым** ищыс.

Рассказ – эпическэ къэлотэн (прозаическэ) литературэм иплъышъо мыинмэ ащыцæу хъугъэ-шlэгъэ зы-тlу нахьыбэ къэзымыгъэлыагъоу, художественнэ образ зытlуц нахь зыхэмытыр ары. Рассказымрэ новеллæмрэ зæнæблэгъэ жанрэх, зэхæфыгъуаехæуи бэрэ къыхэкlы. Фабулэ зэкъодзагъэ зилэ, действиер мæшlочэ ин хэльэу зыщырекlокlырэ къэлотэн мыиным новеллэкlэ еджэх; къэлотэн цlыкlоу сюжетыр эпическæу тынчæу, шъхьæфитæу зыщыгъæпсыгъэм рассказкlэ еджэх. Яцэнэрэшъхьэм итæу объективнэ-эпическэ къэлотэн мыинхæри рассказых, джащ фæд ежъ лирическэ героим æнэрэшъхьэм итæу «сэ» ылозэ къылуатæхæри рассказых.

Лэшъынэм ирассказхэр куп-купæу бгoщынхэ плъэкlыцтых: тарихъ ыкlи тарихъ-революцие лoфыгъор къэзылæтыхэрэр, заом ыкlи джырэ дунай фæгъэхьыгъæхэр.

Джырэ лъэхъаным ехьыллагъэ прозæу илэр ары лэшъынэ Хьазрэт ытхыгъэмæ адыгæ литературэм чlыплэ ин щызгъæубытыгъэр. Нæмыкl темæу ирассказмэ къахицæхэрэм зыкlафигъазэрэр нæнэрæ мафэр икъу фæдизæу къыдгурылoным, ахэр зэрэзæпхыгъэр къытыным пай. Прозæу лъэхъаныкlэм, ныбжъыкlэм, ац къешlэкlыгъэ лoфхэм зæрагъæгумэкlырэр, зæрахæлажъэрэр къызицитырэр ары тхакlор лиризмэм ишъолъыр нахь пытæу зыщытехъэрэр, илирическэ цlыф нахь чан зыщыхъурэр («Жъыбгъэм хэт чъыгхэр»).

Образ шъхьæлыр-ныбжъыкlэм иобраз - фæшъыпкъæу лэшъынэ Хьазрэт итхыгъæхэм зæрахицырэр къæгъæлæгъошlу щыцыхъугъ «Гъæтхæнæ пчыхъæхэр» цlæу зыфишlыгъэ сборникым. Тхылъым дæхъæгъэ тхыгъæхэр

кызытегуыцылэхэрэр колхоз кыуаджэм ищылаккэ ныбжыккэлар зэрэхэлажыэхэрэр, ахэм кыащлэккыгэ ныбджэгъуныгэм, шлүлэгъуныгэм кыафыхырэ гушлуагъор, нэххэигъор арых.

Кэшынэм ирассказхэм, иновеллэхэм янэшэнэ шхьалэхэр: клэккы, инэу узлэпызыщэрэ сюжет ахэл, узэмыжэгэ клэух ял, деталь горэккэ цлыфым ихарактер, изеклуаккэ кыегэлыагэ; нахыбэм поэтичэскэ идеем зэрещэ произведениер. Рассказхэм цлыф зэфыщытыккэлар кыагэлыагэх, шьабэу тхыгэх, лиричэскэ кыэгэлыэгъуаккэр кыахэщы, цхэныр дахэу ащегэфедэ.

Кэшынэ Хьазрэт игеройхэр кыыгэлыэгъоным нае ирассказмэ ащигэфедэрэ художественнэ шлыккэ-гъэпсыккэлар: кыэлотэныр, кыэтхыхыаныр, портретыр, пейзажыр, монологыр, диалогыр. Кэшынэ Хьазрэт Кэфыгъоу ирассказмэ кыащилэтыхэрэр: щылэккэ-псэуккэм игушлуагэхэр, икынхэр, нахыжы-нахыккэ зэфыщытыккэлар, ныбжыккэмэ ядунай, ягупшысэккэ-зеклуаккэлар, шлур-ер, шлүлэгъуныгэм, ныбджэгъуныгэм, цлыфыгэм альанс. А зэккэми гыэсэпэтхыдэ, плуныгэ клуачкэ ахэл. Клэлэегъаджэм текстмэ язэхэфын клыгъоу плуныгэ пшэрыльхэри дегэцаккэ, ныбжыккэмэ яаккыл, ягулгытэ, яцлыфыгэ епсыхы.

Кэшынэ Хьазрэт ирассказмэ образэу ахэтхэм, ясюжет зэригъэпсырэм мэхьанэшхо ял, сыда плэм тхаккэм кыыгэлыагъорэм гупшысэр, зэхашлэр кыагэууцых, тэрэзыр кыыхыуагэхы, шлум уфэлэжыэнэу уагъасэ.

Кэшынэ Хьазрэт итворчествэ апыэрэ классхэм ащызэрагыашкэ. Программэм кыытырэ сыхьат пчыагэр зэрэзэхэпцэщтыр кыэтэтхыхыэ ыккы урокым иплан – конспект убгъугэ кыэтэты. Литературэу дгэфедэагэр ыккэм кыыпэтэлхыажы.

Квалификационнэ Кэфшлагэм итхынккэ зышлуагэ кыэкклогэ ыккы ыгэфедэгэ литературэр алфавит зэккэлыккэуаккэм тетэу студентым кыеты, голхэр ащ ыуж кыэккэх (ащ фэдэхэр иккэм).

Литературэр тэрээу шапхэм тетэу кызырэптыцтыр:

1. Тлеңерше, Х. Г. Хазрет Ашинов / Х. Г. Тлеңерше // История адыгейской литературы: в 3 т. Т. 2. – Майкоп: Адыг. респ. кн. изд-во, 2002. – С. 303-339.
2. Хуако, Ф. Н. Жанр лирической повести в северокавказском литературном процессе (вторая половина XX в.: 40-90-е гг.) / Ф. Н. Хуако. – Майкоп: изд-во МГТИ, 2003. – 275 с.
3. Шъхьэлэхъо, А. Шагъор гъашIэм илъэганI / А. Шъхьэлахъо // Зэкъошныгъ. – 2005. - №4. – Н. 100-105.
4. ЩэшIэ, К. Iэшъынэ Хъазрэт ирассказыкIэхэр// К. ЩашIэ. ЦIыфымрэ ац идунайрэ. – Мыекъуапэ: изд-во МГТУ, 2009. – Н. 174-177.

5. Квалификационнэ IофшIагъэр зэрэгъэпсыгъэн фаер

IофшIагъэр стандарт тхьапэм изыбгъу лъэныкъо тетэу А4 (210* 297) строчкэмэ азфагу 1,5 илэу зэгъэкIугъэу тхыгъэн фае, шрифтэу зэрэтхыгъэр 14, TimesNewRoman, абзацыр кызырэкIэрыкIыцтыр шапхьэхэмкIэ зыфэдицыцтыр-1,25, сэмэгумкIэ 30 мм, джабгъумкIэ-10мм, ышъхьагъэр-20мм, ычIэгъэр-20 мм. ЗэкIэ тхьапэхэм зэкIэлъыкIокIэ гъэнэфагъэ ялэу номерхэр атеты. Титульнэ тхьапэр пчъагъэм хахъэ, ау номерыр тырагъэуцорэп. НэкIубгъом тырагъэуцорэ цифрэхэр араб цифрэх, ахэр нэкIубгъом ышъхьагъ ыгузэгу тырагъэуцо хабзэ.

Тхыгъэм ышъхьэу сатырэ гузэгум итым ыуж точкэ агъэуцурэп. Тхыгъэм ышъхьэ кIагъэтхьырэп ыкIи нэмыкI сатырэ ахьырэп.

Квалификационнэ IофшIэным шигъэфедэгъэ литературэр раздел заулэ мэхъу: научнэ литературэр, обязательнэ литературэр ыкIи учебнэ литературэр. Литературэу студентым ыгъэфедэщтыр нахьыбэмкIэ аужрэ илъэситф-пшIым кыыхуыбэтэрэр ары.

IофшIагъэм шигъэфедэгъэ цитатэхэу е еплъыкIэу научнэ литературэм кыыхэхыгъэхэм яавторхэр ыкIи кыызхэхыгъэхэр кыгъэнэфэныр квалификационнэ IофшIэныр зытхырэм ипшъэрыль. Ахэр агъэуцугъэ

шапхъэхэм атетэу къэтыгъэнхэ фæ: тхыгъэр зиём ылъэкъуаццæ е альэкъуаццæхэр (инициалхэр имыгъусэу), илъэсэу тхыгъэр къыздэкцæгъэр, нæкцубгъоу информациер къызхэхыгъэр, автор имылæ хъумæ- апэрæ гуцылæу тхылъым цæу илæр къэтыгъэу. Квалификационнæ цæфшæгъæм источник 30 къыщымыкцæу щигъæфедæн фæ.

Интернетым къыхэхыгъæ материалхэр цæфшæгъæм щыгъæфедæгъæн фæ, аццæ ахэм яэлектроннæ адресхэр тæрæзæу, зæкцæлкъыкцæгъæ гъæнæфæгъæ хæлæу гъæпсыгъæнхæ фæ. Гуцылæм цæ: Якибова Д. У. Методика преподавания литературы. Учебное пособие для студентов филологических факультетов. - 2-е издание, испр. идоп. – М., РУДН, 2012. – 151 с. Onlain biblioteka AGU <http://www.biblioclub.ru>

5. Квалификационнæ цæфшæгъæм къæгъæшъыпкъæжъын

Квалификационнæ

цæфшæгъæм къæгъæшъыпкъæжъынекцæлæрæстудентымзæкцæушæтынæкзаменх æрытыгъæушъытынфæ, зичцæфæтелъыхъушцæп, антиплагиатымзæриуцлæкцæуæритæутхæапæ цæфшæгъæмигъусæн, электроннæпрезентациеркцæгъужъынфæх.

Квалификационнæ

цæфшæгъæм къæгъæшъыпкъæжъынæкзаменационнæкомиссиæмхæсхæманæмыкцæу науцнæ цæшъхæтетхæри, рецензентхæри, студентхæри, науцнæ-педагогическæ цæфышæхæр, кафедрæмикцæлæегъаджæхæркъырагъæблагъæх.

Экзаменационнæкомиссиерстудентымылæкъуаццæ, ыццæ, иквалификационнæ цæфшæгъæм æмæнæцæуæсæфашцæ.

Студентымидокладтакъыкцæ 10-15-мæхъыбæхъурæп, электроннæпрезентациеркцæгъоу, цæшъæрылæуыкцæмурадæузыфигъæуцужъыгъæхæмкъæтегушъыцæ. Комиссиæмупцæхæрицæхæмæджæуапкъæреты. Науцнæ цæшъхæтетыр,

рецензентыр 1офш1агъэмкытегушы1эх,
ахэрэкзаменымч1эмысхэмэятхыгъэхэмкомиссиемхэсгорэкъеджэ.

Квалификационнэ 1офш1агъэрилъэситфымкык1оц1
кафедрэмч1элъынфае, ахэрстудентхэмык1ик1элэегъаджэхэм
1эпы1эгъуафэхъущтых. Квалификационнэ 1офш1агъэрзаштахэк1э,
тхыамафэтеш1агъэуАКъУ-миЭБСибгъэхъанфаеэлектроннэвариантыр.

Ащигъусэнхэфаесканерымдэгъэк1ыгъэотзывыр, рецензиер,
антиплагиатымитхъапэ, ЭБС-мквалификационнэ
1офш1агъэркыхъэмэхъунэукъэзыухырэмкытхыгъэзэзэгъыныгъэр.